

บทที่ 5

สรุป

เท่าที่ผู้เขียนได้ศึกษากษัตริย์ในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ลักษณะต่าง ๆ ของกษัตริย์ที่ผู้เขียนรวบรวมมาได้ ก็โดยศึกษาจากวิธีบรรยายของกวี แม้ว่ากวีจะมีไคพรรณาลักษณะของกษัตริย์ออกมาตรง ๆ แต่ก็สังเกตได้จากคำที่กวีใช้ เป็นคำที่ไพเราะ แสดงให้เห็นความสูงศักดิ์ เช่น พระทรงภพกูเรปันเรื่องศรี พระสุริวงศ์เทวาระยาหงัน ฯลฯ บรรยายให้เห็นลักษณะงดงามเช่น ฝ่ายองค์พระอภัยวิไลโฉม ระเณมนตริเจ็ดฉัน พันหยีเพราเพริศเจ็ดฉัน ฯลฯ บรรยายให้เห็นความกล้าหาญ เช่น ท้าวกะหมังกูหนิงท้าวหาญ ระเณมนตริใจหาญ ฯลฯ บรรยายให้เห็นความอ่อนแอ เช่น พระอภัยใจอ่อนตอนสะอื้น เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสังเกตได้จากคำพูดของบุคคลในเรื่องหรือตัวละครอื่น ๆ ที่พูดถึง หรือกล่าวพาดพิงถึงกษัตริย์ และสังเกตจากคำพูดหรือบทบาทของบุคคลในเรื่อง หรือตัวละครที่เป็นกษัตริย์เอง

กษัตริย์ในวรรณคดีมีลักษณะไม่เหมือนกษัตริย์ตามอุดมคติของนักปราชญ์ เพราะกษัตริย์ตามอุดมคติเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมความดีนานาประการ และยังมีความเก่งกล้าสามารถในกิจการทุกด้าน กษัตริย์ตามอุดมคติ ไม่มีขอบพระองค์แม่แต่น้อย การที่จะให้กษัตริย์ในวรรณคดีมีลักษณะดีเลิศหมดเช่นนี้ ย่อมสุดวิสัย เพราะกษัตริย์ในวรรณคดีเป็นเพียงบุคคลในเรื่องที่จะต้องมีบทบาท มีลีลาชีวิตไปตามโครงเรื่องที่กวีวางไว้ กษัตริย์จึงเป็นสมมุติบุคคลผู้มีส่วนดีและส่วนเสียตามที่กวีต้องการให้เป็นไป เพื่อให้มีลักษณะที่เข้ากันได้กับเนื้อเรื่องและจุดมุ่งหมายของกวีที่แต่งวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ขึ้น เช่นกวีต้องการแต่งวรรณคดีขึ้นเพื่อสรรเสริญวีรกรรมของกษัตริย์ ก็จะบรรยายให้กษัตริย์มีความเก่งกล้าสามารถ มีน้ำพระทัยหาหาญ เป็นต้น หากเป็นวรรณคดีที่กวีแต่งขึ้นเพื่อความบันเทิง ก็จะบรรยายให้กษัตริย์มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย เพราะหากกษัตริย์มีแต่ส่วนดี จะทำให้ผู้อ่านไม่ได้รับ ความสนุกสนาน หรือใคร่สแห่งวรรณคดีตามที่กวีต้องการ อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่ดีหรือส่วนดีของกษัตริย์ในวรรณคดี กวีได้มาจากความนิยมของประชาชนซึ่งส่วนมากก็นิยมกษัตริย์ที่มีลักษณะเกือบเหมือนกษัตริย์ตามอุดมคติ เป็นต้นว่า ตั้งอยู่ในทศพิษราชธรรม มีเมตตา

สนับสนุนผู้ทำดี แสวงหาผู้มีวิชามาไว้ในราชการ นอกจากนั้นผู้อ่านนิยมชมชอบกษัตริย์ที่นอกจากจะมีคุณธรรมและเก่งกลาสามารถแล้ว ยังมีรูปงามเป็นที่พึงใจของสตรี มากกว่ากษัตริย์ที่เก่งกล้าแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น กวีจึงบรรยายให้กษัตริย์ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องมีรูปงาม ส่วนเหตุที่กวีบรรยายให้กษัตริย์มีมเหสีหรือสนมมากมายหลายองค์นั้น ก็เนื่องมาจากความนิยมอีกเช่นกัน สมัยก่อน นิยมกันว่ากษัตริย์องค์ใดยังมีมเหสีและสนมมาก ก็ยิ่งแสดงให้เห็นถึงบุญบารมีอันยิ่งใหญ่ ดังนั้นกษัตริย์ในวรรณคดีจึงมีลักษณะที่เหมือนกันเป็นส่วนรวม คือรูปงาม พึงใจในสตรีอันเป็นเหตุให้มียมเหสีมาก ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม สนับสนุนผู้ทำดี เป็นต้น ส่วนลักษณะอื่น ๆ นอกจากนี้ก็แตกต่างกันไปตามเนื้อเรื่อง อย่างไรก็ตาม แมว่ากษัตริย์ในวรรณคดีทั่วไปจะมีลักษณะไม่เหมือนกษัตริย์ตามอุดมคติทุกประการ แต่ก็กล่าวได้ว่ามีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย บางครั้ง ลักษณะกษัตริย์ขึ้นอยู่กับประเภทของวรรณคดีด้วย กล่าวคือกษัตริย์ในวรรณคดีประเภทละครนอก จะมีลักษณะแตกต่างไปจากกษัตริย์ในวรรณคดีทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้สอดตามจุดประสงค์ของละครนอกที่ถือเอาความสนุกสนานตลกโปกฮาเป็นเรื่องสำคัญ กษัตริย์ในวรรณคดีประเภทละครนอกส่วนมาก จึงมีลักษณะอันก่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้อ่าน และมีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย